

Příprava důstojníků v oboru teorie velení

Usnesení lednového pléna ÚV KSČ k hlavním otázkám hospodářské politiky strany ukládá všem komunistům v oblasti řízení: „... prohlubovat styl a metody řídicí práce... úplné rozvíjení stylu a metod řídicí práce chápat jako problém náročný a dlouhodobý nejenom pokud jde o úroveň řídicích kádrů a kádrových rezerv... systematicky se věnovat osvojení soudobé techniky řídicí práce a rozhodování jako součásti řízení; zajistit co nejširší reálné zvládnutí a využití dostupných samočinných počítačů a jejich náročné aplikace v plánování a řízení... požadovat za rozhodující úkol teoretických a poradenských institucí, zabývajících se v ČSSR problematikou řízení, spolupráci na přípravě soustav vnitropodnikového řízení, případně na jejich konkrétním projektování...“

Závěry usnesení lednového pléna ÚV KSČ se sice vztahují na sféru národního hospodářství, ale mají obecnou platnost — tedy i své plné opodstatnění ve všech oblastech společenské činnosti, kde disproporce mezi řízeným systémem a vlastním systémem řízení vzrostly natolik, že se dosavadní systém řízení stává již brzdou dalšího rozvoje. Vojevnictví je jednou z těch oblastí, kde v důsledku kvalitativních změn v období po druhé světové válce došlo k podstatnému prohloubení disproporcí mezi možnostmi

ozbrojených sil a možnostmi systému velení. Proto již více jak 10 let je řešení otázek velení s cílem podstatně zkvalitnit a zrychlit řídicí procesy jedním z předních problémů nejen naší armády, ale všech moderních armád světa. Vzhledem k tomu, že hlavním subjektem i objektem řízení v armádě je v prvé řadě člověk — voják, je zákonitě příprava velitelského sboru pro kvalitní výkon řídicí funkce jedním z hlavních a rozhodujících momentů určujících kvalitu systému velení ve všech základních ukazatelích.

V naší armádě se v souvislosti s realizací nového modelu přípravy započalo s zpracováním jednotné a ucelené koncepce přípravy kádrů v oblasti velení, a to v oboru teorie velení.

V současné době jsou principiální problémy obsahové struktury oboru teorie velení i diferencované formy přípravy v tomto oboru v podstatě dořešeny a staly se součástí vysokoškolské přípravy.

Při tvorbě koncepce systému přípravy kádrů byly vzaty v úvahu všechny okolnosti dosavadního rozvoje velení a sledovaných cílů i specifiky naší armády. Naše koncepce byla vcelku kladně hodnocena na mezinárodním fóru; přesto však existuje ještě řada problémů, které nejsou dořešeny a které čekají na dopracování i realizaci.

Obsahová struktura oboru teorie velení

Na základě zevrubného rozboru profilu absolventa vojenské vysoké školy i absolventů postgraduálních forem školení zaměřených pro potřebu přípravy

kádrů — odborníků pro rozvoj velení a stejně tak na základě rozboru obsahové struktury vojenskovešedního oboru teorie velení, byla v letech 1967–68 vymezena

jeho obsahová struktura a zformována do pěti, logicky na sebe návazných nosných disciplín:

1. Základy kybernetiky a teorie velení,
2. Metodologie velení,
3. Operační výzkum,
4. Organizační a výpočetní technika,
5. Mechanizace a automatizace velení.

Svým charakterem i obsahem jde o syntetizující disciplíny, které v účelové modifikaci shrnují základní poznatky a principy širšího vědního základu oboru, a to různých samostatných věd, vědních disciplín, či jednotlivých teorií. Stupeň účelové modifikace určuje základní kritérium výběru, které spočívá v aplikovatelnosti jednotlivých teorií i metod v oblasti vojenství vůbec a v oblasti velení vojskům, jakožto specifickému případu řízení společenských soustav, především.

Zvládnutí všech pěti nosných disciplín, v podstatě celého „kursu“ teorie velení, je podmíněno určitými podklady ve znalostech. Tato principiální východiska obsahové struktury předmětu teorie velení jsou ve **schématu 1**.

První tři disciplíny [Základy kybernetiky a teorie velení, Metodologické velení a Operační výzkum] vytvářejí v souhrnu ucelený, soudobému stupni poznání odpovídající teoreticko-metodologický základ oboru. Čtvrtá disciplína je zaměřena ke zvládnutí technické báze mechanizace a automatizace velení včetně zvládnutí programování výpočetní techniky. Pátá disciplína je svým charakterem syntetizující a finální disciplínou, v níž se promítají možnosti a způsoby praktického využití

teoretických a technických znalostí z předcházejících disciplín při analýze a projektování operačně taktických úloh a jejich řešení na prostředcích výpočetní techniky a konkrétní využívání již zpracovaných programů v řídicí činnosti orgánů velení.

Podrobnější obsahovou náplň nosných i doplňkových disciplín vyjadřuje příložené **schéma 2**.

K celkové obsahové struktuře i náplni jednotlivých disciplín ještě zdůrazňuji, že je postavena na zásadě: obor teorie velení je nadstavbou určité konkrétní vojenskoodborné specializace — tzn., že předpokládá buď souběžné, nebo předcházející ukončené vysokoškolské vzdělání v určité vojenskoodborné specializaci.

Pět nosných disciplín v souhrnu tvoří společný základ pro všechny formy přípravy ve všech vojenskoodborných specializacích. Na základě tohoto principu je též formulován společný profil absolventa všech specializací: „Naučit posluchače, v rozsahu odpovídajícímu profilu příslušné specializace či kursu, těm teoriím a metodám výzkumu a řešení problémů velení a způsobům využití organizační a výpočetní techniky, které v souhrnu vytvářejí náplň vědeckého řízení, při širokém uplatnění mechanizace a automatizace.“

K zabezpečení technických stránek využití především výpočetní techniky je realizováno souběžně školení a příprava inženýrskotechnického zabezpečení provozu a údržby samočinných počítačů.

Základní formy přípravy kádrů v oboru teorie velení

Základní formy přípravy důstojníků v oboru teorie velení vyplývají z potřeb procesu rozvoje velení v naší armádě a v současné době jsou tyto:

a) Příprava vojenských odborníků — specialistů — pracovníků oboru teorie velení, tzn. pracovníků vybraných nebo předurčených pro vědeckovýzkumnou a vědeckopedagogickou základnu oboru a pracovníků funkčních orgánů a složek odpovědných za koncepci a realizační činnost v oblasti rozvoje velení vojskům.

Zákonitě do této formy přípravy patří i příprava vědeckých kádrů — tzn. vědeckých aspirantů oboru teorie velení.

b) Příprava budoucích příslušníků orgánů velení tzn. příprava posluchačů VA AZ v rámci denního, dálkového i kombinovaného studia ve všech vojenskoodborných specializacích.

c) Příprava, vlastně „doškolení“ řídicích pracovníků z praxe z různých stupňů velení [od stupně pluku až po MNO a GS].

Přípravu kádrů v oboru teorie velení realizuje VAAZ způsobem řádného vysokoškolského nebo postgraduálního studia. Kromě toho existují i krátkodobé, účelově tématicky zaměřené kursy.

Obsahová struktura oboru teorie velení

Schéma 1

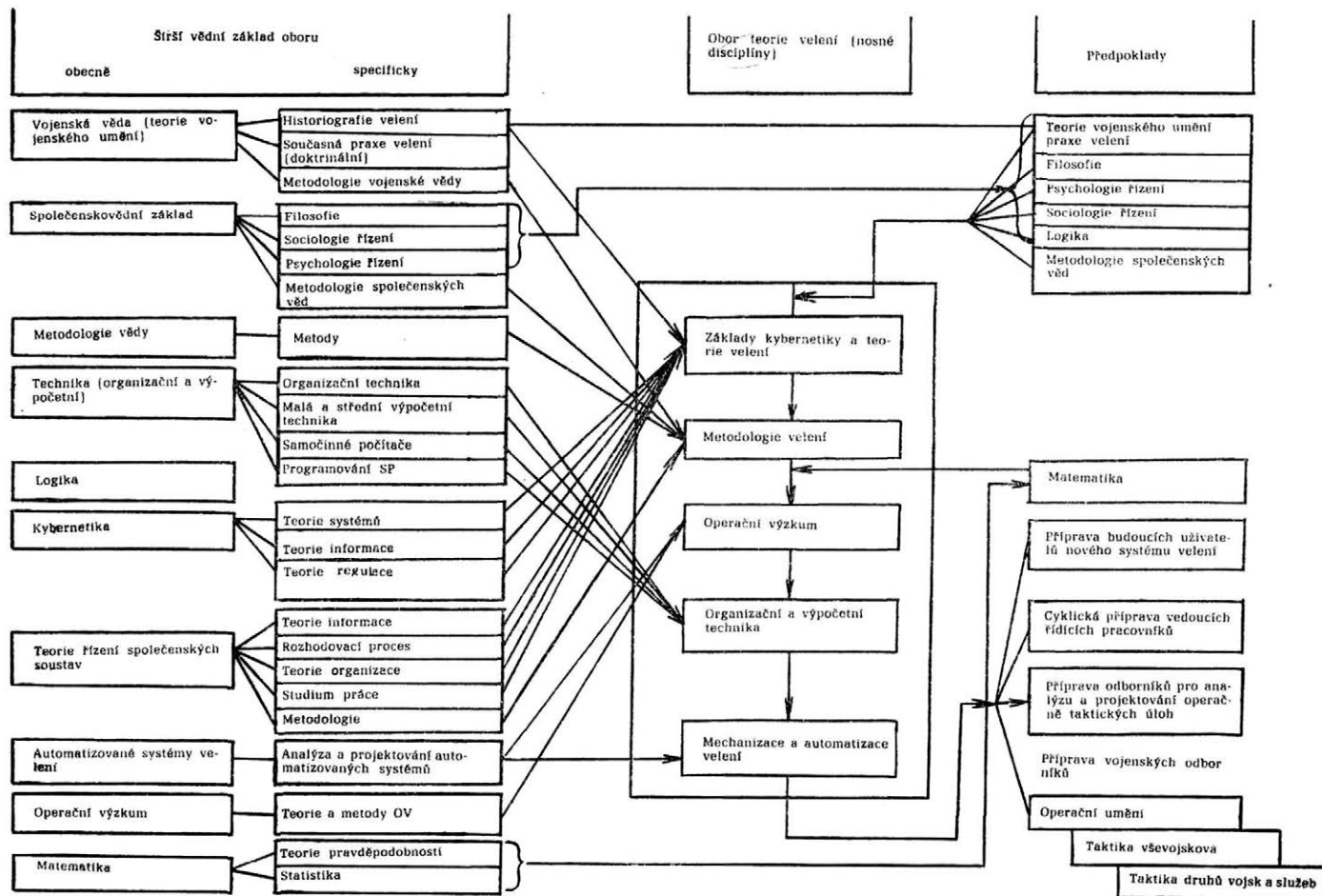
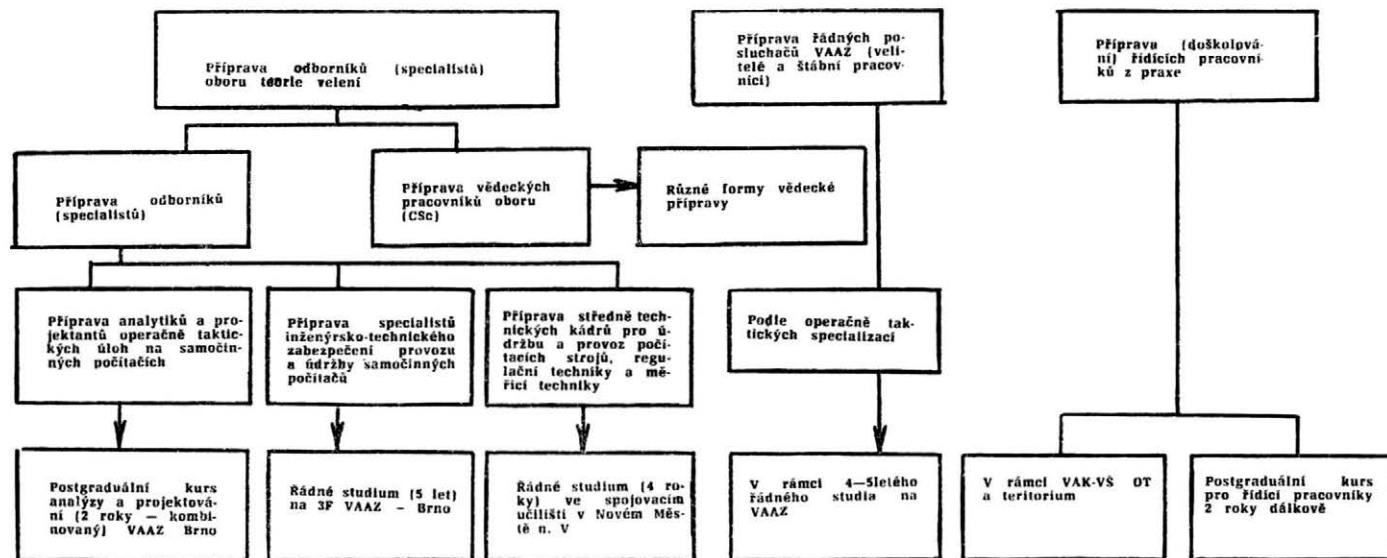

Schéma 3

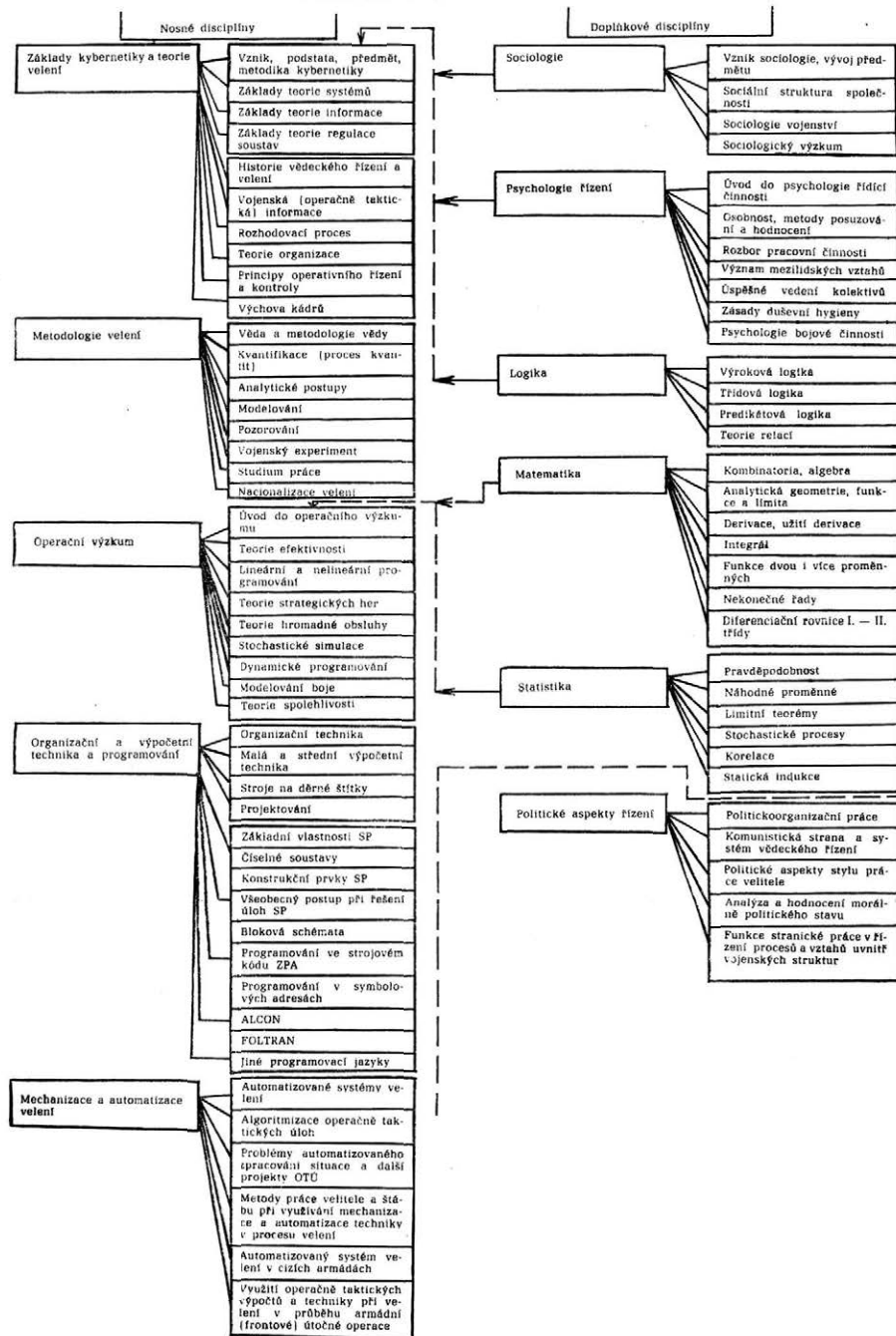
ZÁKLADNÍ FORMY PŘÍPRAVY KÁDRŮ V OBORU TEORIE VELENÍ

Speciální krátkodobé kursy: - 4měsíční kursy operačního výzkumu
 - 3měsíční kursy matematické statistiky
 - 14denní až měsíční kursy CPM a PERT a kursy programární sp

OBSAHOVÁ NÁPLŇ DOPLŇKOVÝCH A NOSNÝCH DISCIPLÍN OBORU TEORIE VELENÍ

Schéma 2

Ucelený přehled základních forem přípravy kádrů v oboru teorie velení uvádí schéma 3. Největší nároky na hloubku znalostí jsou zcela zákonitě kladeny na posluchače postgraduálního kursu analýzy a projektování, který je v podstatě základní a jedinou formou přípravy specialistů-odborníků pro obor teorie velení.

Cílem přípravy v tomto postgraduálním kursu je vyškolení samostatné pracovníky schopné analytické a projekční práce v oblasti informačních a rozhodovacích procesů ve velení v rámci jejich základní vojenskoodborné specializace. V zásadě jde o výchovu odborníků, kteří jsou po absolvování kursu schopni samostatně řešit projekty operačně taktických úloh, a to od definování úlohy přes její analýzu, algoritimizaci a matematické řešení až po zpracování úplného blokového

schématu programu a zprogramování úlohy na příslušné výpočetní technice s využitím metod operačního výzkumu a logickomatematických modelů. Jde tedy o pracovníky, na nichž leží a bude i v perspektivě ležet tíha úspěšné realizace úkolu rozvoje velení v ČSLA v plném rozsahu.

Nezbytným předpokladem pro absolvování tohoto postgraduálního kursu je ukončené vysokoškolské vzdělání v určité vojenskoodborné specializaci.

Existující, přijatá a realizovaná koncepce přípravy kádrů pro rozvoj velení nevznikla nahodile, ale je výsledkem dlouholeté práce v problémové oblasti velení. Na druhé straně však je poplatná dosaženému stupni poznání v oblasti, která nemá ještě tradici a která se stále a rychle vyvíjí.

Problémy přípravy v oboru teorie velení

Z nástinu současné koncepce přípravy kádrů v oboru teorie velení je zřejmé, že výchozím principem pro všechny druhy i formy přípravy je určité sjednocení co do šíře požadovaných znalostí a diferenciace co do hloubky znalostí. Byť se tento princip zdá být snad logickým a přijatelným, přesto vzniká řada problémů, z nichž jako jeden z prvních je vztah oboru teorie velení k mechanizaci a automatizaci velení. Tento problém je v určitém slova smyslu ryze československým problémem, protože v ostatních armádách Varšavské smlouvy je zaveden obor mechanizace a automatizace velení vojskům.

Domnívám se, že „dvojí“ přístup k řešení problémů velení není jen formální záležitostí (tedy terminologickou záměnou), ale že reprezentuje skutečně dvojí přístup k celé problematice v podstatě samé. Společným cílem obou oborů je vzbudování kvalitativně nového, integrovaného, automatizovaného systému velení vojskům. V oblasti přípravy kádrů je však cíl přípravy rozdílný. Cíl přípravy v oblasti mechanizace a automatizace velení je účelově zaměřen výhradně k využívání mechanizační a automatizační techniky ve velení vojskům, kdežto cíl přípravy v oboru teorie velení vychází sice také ze závěrů, že mechanizace a automatizace velení je procesem organi-

zovaného, plánovitého a cílevědomého zavádění organizační a výpočetní techniky do systému velení, ale že tímto procesem se nesleduje jen časový efekt v řídicí činnosti, ale i realizace nové kvality řídicích procesů. Tedy že organizační a výpočetní technika není samoučelná, ale je jen jedním, nikoli však jediným prostředkem (nástrojem) zkvalitnění — v podstatě zvědečnění řízení, což je hlavním posláním a cílem přípravy kádrů v oboru teorie velení. Je-li vědecké řízení chápáno jako hluboké zvládnutí a aplikace moderních teorií a metod modelování a optimalizace řídicích procesů souběžně s využíváním organizační a výpočetní techniky, pak je zřejmé, že cíl přípravy kádrů v oboru teorie velení je podstatně širší než účelově organizovaná příprava kádrů pro mechanizaci a automatizaci velení.

Vybudování nového automatizovaného systému velení bude vyžadovat složitou funkci a strukturální přestavbu dosavadního systému velení, která se neobejde bez solidního, teoreticko-metodologického základu a připravenosti kádrů.

Snaha zužovat obor teorie velení jen na mechanizaci a automatizaci vyžaduje zdůraznit, že oblast organizační a výpočetní techniky (chápána odtrženě od teorií a metod zkvalitnění řídicích procesů a programování této techniky) je sice dů-

ležitou, ale jen skutečně relativně samostatnou oblastí přípravy kádrů. Využívání mechanizační a automatizační techniky vidíme vždy v úzké závislosti na komplexních znalostech ostatních disciplín oboru teorie velení.

Současně se vyskytuje další problém, který spočívá v konfrontaci jednotných a společných požadavků na znalosti nosných disciplín oboru teorie velení u různých vojenských odborností. Tento problém určité diferenciaci znalostí, vzhledem k různým typům kádrů, bezprostředně se dotýká především řádné vysokoškolské přípravy důstojníků.

Tím ovšem nechci tvrdit, že vývoj v oblasti přípravy specialistů — odborníků oboru teorie velení nepůjde v budoucnosti též po linii určité diferenciaci, eventuálně že by nebyly problémy s jejich přípravou. Ovšem tato sféra přípravy kádrů se dotýká jen relativně omezeného okruhu vojáků z povolání a má proto své specifické cíle i metody. Diferenciaci v rámci této odborné přípravy existuje v intencích demonstrováných forem přípravy — tedy v rozlišnosti specialistů, vědeckých pracovníků, analytiků projektantů a specialistů pro inženýrsko-technické zabezpečení provozu a údržby výpočetní techniky.

Hlubší zamyšlení nad přijatým systémem přípravy v oboru teorie velení a především nad obsahovou strukturou oboru i jeho jednotlivých nosných disciplín, přivede nutně k poznání, že proces formování obsahové náplně předmětu byl proces hledání optima ve sjednocení šířky i hloubky znalostí z celého oboru. Přitom šlo o nalezení takového optima, které by uspokojovalo jak požadavky perspektivního rozvoje velení, tak i požadavky plynoucí z obecného poslání vojenské vysoké školy.

Jedním z důležitých momentů, který bývá často opomíjen a nezřídka bývá zdrojem nejasností, je skutečnost, že v oboru teorie velení nejsou posluchači připravováni pro současnou, existující doktrínální praxi velení, která je realizována jak v mírové službě, tak při cvičeních (která jsou určitým modelem fungování vojsk v boji a operaci), a která je podložena

existencí řádů a předpisů — tedy organizačními normami.

Příprava posluchačů v oboru teorie velení je v zásadě teoretickou přípravou budoucích velitelů, politických pracovníků, pracovníků týlové a inženýrské služby pro zvládnutí problémů přestavby systému velení — tedy pro možnost spolu-vytváření a především pak využívání kvalitativně nového, integrovaného, mechanizovaného a automatizovaného systému velení vojskům v perspektivě. Jde tedy o zvládnutí výsledků a poznatků vědy a techniky v oboru, jehož cílem je dosáhnout nové kvality systému velení v plném komplexu. V tomto smyslu plní vojenská vysoká škola své pravé poslání. Nemůžeme proto očekávat okamžitý praktický efekt znalostí získaných v tomto oboru do praxe velení, tzn. změny v metodách práce orgánů velení. Důvodem je na jedné straně cíl a smysl přípravy a na druhé straně i skutečnost, že zprostředkovatelem teorie do praxe jsou organizační normy — tedy řády a předpisy. Pokud se tyto nezmění, nezmění se ani praxe. Ovšem proces zavádění výsledků teorie do praxe není jednoduchou záležitostí.

Problém okamžité využitelnosti poznatků z oboru teorie velení v současné praxi velení přináší i řadu dalších problémů v oblasti přípravy kádrů, zejména odpovědnost za přípravu kádrů pro výkon řídicí funkce v současném systému velení.

Poněkud širší rozbor okamžité využitelnosti výsledků znalostí z oboru teorie velení pro zkvalitnění současné praxe velení se jeví jistě na prvý pohled jako velmi odtažitý problém v souvislosti s otázkami diferenciaci ve znalostech ve vztahu k různým typům odborností. Ovšem tato odtažitost je jen zdánlivá. Při úvahách o jakékoli diferenciaci je nutné mít na zřeteli, že současný stav přípravy posluchačů v oboru teorie velení je z hlediska obsahové náplně volen a uspořádán tak, že tvoří ucelený a nutný základ pro všechny základní typy odborností a že by tedy z hlediska cíle přípravy v tomto oboru (= dát teoreticko-metodologický základ pro perspektivní systém velení a vysokoškolsky kvalifikované, řídicí kádry)

bylo chybně uvažovat o jakékoli základní diferenciaci z hlediska šíře znalostí.

V hloubce znalostí (v rozsahu jednotlivých disciplín předmětu teorie velení) by měla být úroveň u všech typů odborností stejná, protože jde o souhrn relativně obecných poznatků, teorií a metod, využitelných v kterémkoli vojenském systému či podsystému. Zevrubný rozbor obsahové náplně jednotlivých nosných disciplín předmětu teorie velení (s využitím schématu 2) by měl nutně vést k tomu, že především v rozsahu prvních dvou disciplín by nemělo dojít k jakékoli diferenciaci znalostí. O určité přizpůsobivosti v rozsahu (hloubce) znalostí by bylo možné uvažovat v oblasti operačního výzkumu. Ovšem opět ne v šířce, ale v hloubce znalostí některých teorií a metod, jejichž využití je pro příslušný typ odbornosti nejnižší. Konkrétní vytypování, na které metody v rámci té či oné specializace položit důraz není přitom zcela jednoznačné, protože oddělené používání jedné metody není pro uplatňování operačního výzkumu typické. Konkrétní výběr je především určen charakterem zkoumaného procesu. Čtvrtá nosná disciplína má ve vztahu k určité diferenciaci v hloubce znalostí řadu specifických vesměs na učebně výchovném procesu nezávislých aspektů, které by zasluhovaly hlubší rozbor.

Pokud se týče disciplíny předmětu teorie velení, není v současné době ani tak aktuální otázka výběru a diferenciace, jako spíše kritického nedostatku hotových projektů, především projektů na malé a střední výpočetní technice, a zvláště na samostatných počítačích. Konkrétně jde o projekty operačně taktických úloh. O určité diferenciaci podle typů specializace bude reálné uvažovat, až bude dostatek různých projektů především z oblasti polního systému velení.

Pro zpřesnění názoru na náročnost projektčních prací uvádím několik ukazatelů. Norma pro zpracování projektu (včetně programu na konkrétní typ samočinného počítače s naladěním programu) je u zku-

šeného programátora 1/2—1 1/2 hod. na zpracování jedné instrukce programu včetně analýzy, úlohy atd.). Přitom dílčí projekty operačně taktických úloh, např. výběr optimálního prostředku pro ničení ZHN nepřítel na stupni armády, mívají řádově 2000—3000 instrukcí programu. Z toho vyplývá, že takový dílčí projekt plně vytíží 2 zkušené analytiky — programátory téměř na 1/2 roku. To je dostatečný důkaz potřeby projektčních a programátorských kapacit, chceme-li skutečně plnit systém velení automatizovat.

V průběhu roku 1970 by se měla situace změnit. Na základě koordinace mezinárodní spolupráce při budování koaličního polního automatického systému velení vojskům je plánována vzájemná výměna zpracovaných operačně taktických projektů řešených na SP Minsk-22 z různých podsystémů polního systému velení.

Předpokládám, že finální disciplína teorie velení bude tak postupně obohacována získanými programy uzpůsobenými pro potřeby výuky a že v příštích letech bude možné diferencovaně podle specializace posluchačů zařazovat projekty do výuky.

V určitém výlučném postavení zatím stojí specializace politický pracovník. Jejich základní rozsah znalostí by měl být stejný jako u velitelsko-štabních specializací. K diferenciaci ve smyslu hlubších znalostí by mělo dojít v oblasti společenských aspektů velení a v oblasti politického vedení, především pak v oblastech sociologických a psychologických aspektů řízení. Naopak v oblasti operačního výzkumu by bylo možné uvažovat o určité redukci hloubky požadovaných znalostí, a to o redukci na určitý základní kurs, který by dával předpoklady pro kvalifikovanou orientaci o teoriích a metodách operačního výzkumu a možnostech jejich využití. Nekladl by si však za cíl zvládnout vlastní řešení úloh, kromě snad uplatňování těch neelementárnějších metod síťového plánování, metod CPM a PERT atd., které jsou obecně použitelné v řídicí práci.

Závěrem můžeme uvedené skutečnosti shrnout takto:

1. Existující koncepce a systém přípravy kádrů v oboru teorie velení zabezpečuje v principech přípravu jak odborníků

pro rozvoj velení, tak i přípravu budoucích uživatelů nového systému velení (včetně doškolování dnešních řídicích orgánů).

2. Těžisko problémů je v přípravě dů-

stojníka vysokoškolsky vzdělaného, budoucího příslušníka velitelského sboru naší armády.

Pro všechny základní typy odborností vytváří předmět teorie velení po stránce obsahové nedílný a podle mého názoru nutný teoretický základ, odpovídající požadavkům na rozsah znalostí budoucího řídicího pracovníka — uživatele nového, integrovaného, automatizovaného systému velení vojskům.

3. Základním kritériem pro tvorbu obsahové naplně předmětu teorie velení bylo

obsahové sjednocení přípravy jednotlivých typů odborností z hlediska míry společných nutných znalostí, které odpovídají současnému stupni poznání a jsou v tomto smyslu adekvátní perspektivnímu systému velení, jehož všichni důstojníci budou subjektem.

4. Příprava důstojníků v rámci předmětu teorie velení není zaměřena k současné praxi velení, ale ke zvládnutí teoretického základu perspektivního systému velení. Přitom dílčí poznatky získané v rámci předmětu teorie velení je možné aplikovat v současné praxi velení.

Tato úvaha i dílčí rozborů nevyčerpávají beze zbytku všechny problémy přípravy kádrů v oblasti teorie velení. Domnívám se však, že dávají řadu podnětů k zamyšlení.